

MICHAEL WOLFF

**ΠΥΡ
ΚΑΙ
MANIA**
F I R E A N D F U R Y

**ΣΤΟΝ ΛΕΥΚΟ ΟΙΚΟ ΤΟΥ
ΝΤΟΝΑΛΝΤ ΤΡΑΜΠ**

No1 *New York Times* bestseller

3.000.000 αντίτυπα στην Αμερική • 45 γλώσσες

«Τραγική ειρωνεία, ο υποτιθέμενος ηγέτης του ελεύθερου κόσμου να προσπαθεί με κάθε τρόπο να αναστείλει την έκδοση αυτού του βιβλίου.»

International Publishers Association

MICHAEL WOLFF

ΠΥΡ ΚΑΙ ΜΑΝΙΑ

Στον Λευκό Οίκο του Ντόναλντ Τραμπ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΣΩΤΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες

Σειρά «Κόσμος»

Διεύθυνση σειράς: Σώτη Τριανταφύλλου

Michael Wolff, *Πυρ και μανία: Στον Λευκό Οίκο του Ντόναλντ Τραμπ*

Τίτλος πρωτοτύπου: *Fire and fury: Inside the Trump White House*

Μετάφραση: Σώτη Τριανταφύλλου

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Διορθώσεις: Δέσποινα Ζηλφίδου

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright© Michael Wolff, 2018

Copyright© για την ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), Αθήνα, 2018

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Henry Holt and Company, Νέα Υόρκη, 2018

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάιος 2018

Κ.Ε.Τ. Β828 Κ.Ε.Π. 313/18 ISBN 978-960-16-7918-1

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στη Victoria και στη Louise, μητέρα και κόρη

Στο βιβλίο αυτό τα ξένα κύρια ονόματα διατηρούν τη λατινική γραφή τους, με εξαίρεση τα ονόματα Προέδρων και Πρωθυπουργών τα οποία μεταγράφονται στα ελληνικά.

Περιεχόμενα

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ	11
Πρόλογος: Ο Ailes και ο Bannon	15
1. Η ημέρα της εκλογής.	29
2. Στον Πύργο Trump	46
3. Η πρώτη ημέρα	79
4. Ο Bannon	96
5. Οι Jarvanka	118
6. Στο σπίτι	142
7. Ρωσία.	157
8. Οργανόγραμμα	178
9. CPAC (Διάσκεψη της Συντηρητικής Πολιτικής Δράσης)	200
10. Goldman	220
11. Υποκλοπές	234
12. Ανάκληση και αντικατάσταση	249
13. Ο αγωνιστής Bannon.	267
14. Αίθουσα Κρίσεων	283
15. MME	298

16. Ο Comey	319
17. Στο εξωτερικό και στο εσωτερικό	337
18. Η επιστροφή του Bannon	352
19. Ποια Mika;	364
20. McMaster και Scaramucci	387
21. Bannon και Scaramucci.	403
22. Ο στρατηγός Kelly.	417
Επίλογος: Bannon και Τραμπ	435
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	449
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	451

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Ο λόγος για τον οποίο έγραφα αυτό το βιβλίο είναι προφανής. Από τη στιγμή που ο Ντόναλντ Τραμπ ανέλαβε την προεδρία –στις 20 Ιανουαρίου 2017– οι ΗΠΑ μπήκαν στην πιο θυελλώδη πολιτική τους περίοδο από την εποχή του Watergate. Καθώς η ημέρα εκείνη πλησίαζε, άρχισα να γράφω ό,τι διαδραματιζόταν επιχειρώντας να δω τη ζωή στον Λευκό Οίκο του Τραμπ μέσα από τα μάτια των ανθρώπων του κύκλου του.

Ξεκινώντας, σκόπευα να περιγράψω τις πρώτες εκατό ημέρες της προεδρίας που θεωρούνται, παραδοσιακά, σημαδιακές για κάθε προεδρία. Αλλά τα γεγονότα ήταν καταιγιστικά επί διακόσιες και πλέον ημέρες και η αυλαία της πρώτης πράξης της προεδρίας του Τραμπ έπεσε με τον διορισμό του απόστρατου στρατηγού John Kelly, στη θέση του προσωπάρχη στον Λευκό Οίκο, και την αποχώρηση του αρχισυμβούλου σε ζητήματα στρατηγικής Stephen Bannon τρεις εβδομάδες αργότερα.

Τα γεγονότα που περιγράφω στις σελίδες που ακολουθούν βασίζονται σε συζητήσεις που είχα με τον Πρόεδρο, με τα περισσότερα στελέχη του πολιτικού του περιβάλλοντος –με μερικά από τα οποία μίλησα δεκάδες φορές– καθώς και με άλλα άτομα με τα οποία είχα

επίσης συνομιλήσει. Όλα αυτά συνέβησαν σε χρονικό διάστημα δεκαοκτώ μηνών: η πρώτη συνέντευξη δόθηκε στα τέλη Μαΐου 2016 στο σπίτι του Τραμπ στο Μπέβερλυ Χιλς, προτού καν τον φανταστώ στον Λευκό Οίκο και φυσικά προτού διανοηθώ να γράψω σχετικό βιβλίο. Ο τότε υποψήφιος έτρωγε με το κουταλάκι ένα μισόκιλο παγωτό βανίλια, ενώ έλεγε τη γνώμη του, με εύθυμη προχειρότητα, πηδώντας από το ένα θέμα στο άλλο. Οι δε σύμβουλοί του Hope Hicks, Corey Lewandowski και Jared Kushner μπαϊνόβγαιναν στο δωμάτιο.¹ Οι συζητήσεις μου με μέλη της ομάδας της προεκλογικής εκστρατείας του συνεχίστηκαν μέχρι το τέλος του Συνεδρίου των Ρεπουμπλικανών στο Κλίβελαντ, τον Ιούλιο του 2016, τότε που ακόμα η εκλογή του Τραμπ φάνταζε σχεδόν απίθανη, ενώ αργότερα συνάντησα στον Πύργο Trump στο Μανχάτταν τον λαλίστατο Steve Bannon² – πριν από τις εκλογές, όταν έδινε την εντύπωση διασκεδαστικού ιδιόρρυθμου ανθρώπου, και μετά τις εκλογές οπότε έμοιαζε με θαυματοποιό.

Λίγο μετά την 20ή Ιανουαρίου στοργυλοκάθισα σε έναν καναπέ στη Δυτική Πτέρυγα του Λευκού Οίκου κι από τότε πήρα περισσότερες από διακόσιες συνεντεύξεις.

Μολονότι η προεδρία Τραμπ έχει αναγάγει τις επιθέσεις στα ΜΜΕ σε στοιχείο της επίσημης πολιτικής της,

1. Hope Hicks (γενν. 1988): Σύμβουλος δημοσίων σχέσεων, πρώην μοντέλο. Corey Lewandowski (γενν. 1973): Πολιτικός αναλυτής –κάποτε στο CNN και στη συνέχεια στο Fox News και στο One America News Network– και μάνατζερ της προεκλογικής εκστρατείας του Ντόναλντ Τραμπ. Jared Kushner (γενν. 1981): Ο γαμπρός του Ντόναλντ Τραμπ. (Σ.τ.Μ.)

2. Steve Bannon (γενν. 1953): Σύμβουλος στρατηγικής του Τραμπ τους πρώτους επτά μήνες της προεδρίας. (Σ.τ.Μ.)

είναι ταυτοχρόνως στη διάθεσή τους περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη προεδρία των τελευταίων δεκαετιών. Στην αρχή αναζήτησα μια μορφή επίσημης πρόσβασης στον Λευκό Οίκο, να είμαι κάτι σαν παρατηρητής – και ο Πρόεδρος δεν είχε αντίρρηση. Αλλά, δεδομένου ότι τα μικροτσιφλίκια στον Λευκό Οίκο βάλθηκαν να συγκρούονται απροκάλυπτα από τις πρώτες ημέρες της προεδρίας, δεν βρέθηκε ο άνθρωπος που θα μου εξασφάλιζε τέτοια πρόσβαση – δεν βρέθηκε, όμως, ούτε ο άνθρωπος που θα μου έλεγε να τους αδειάσω τη γωνιά. Έτσι, ήμουν μάλλον ένας επίμονος παρείσακτος παρά ένας προσκεκλημένος, ήμουν δηλαδή, τελικά, ένας παρατηρητής παρατηρητής, που δεν του έθεσαν κανόνες ούτε δεσμεύτηκε ως προς το τι θα έγραφε και τι όχι.

Πολλές αφηγήσεις για τα τεκταινόμενα στον Λευκό Οίκο του Τραμπ είναι αντιφατικές: αρκετές, επίσης, αντανακλούν την ανειλικρίνεια του Προέδρου. Οι αντιφάσεις και η χαλαρή σχέση με την αλήθεια, ακόμα και με την πραγματικότητα την ίδια, αποτελούν στοιχείο του βιβλίου αυτού. Μερικές φορές αφήνω τους συνομιλητές μου να αναπτύξουν τη δική τους εκδοχή και τους αναγνώστες να αξιολογήσουν μόνοι τους την αξιοπιστία των αφηγήσεων. Σε άλλες περιπτώσεις αποκαθιστώ την αλήθεια, όπως την αντιλαμβάνομαι χάρη στις μαρτυρίες πηγών που εμπιστεύομαι.

Μερικές πηγές μου μίλησαν με απόλυτη μυστικότητα, κάτι όχι ασυνήθιστο για βιβλία πολιτικού περιεχομένου, στα οποία χρησιμοποιούνται ανώνυμοι μάρτυρες των γεγονότων. Αξιοποίησα επίσης συνεντεύξεις off the record, το υλικό των οποίων δημοσιεύεται πρώτη φορά σε αυτό το βιβλίο. Εννοείται ότι πολλές πηγές μίλησαν ανοιχτά, on the record.

Ταυτοχρόνως, αξίζει να σημειώσω μερικούς δημοσιογραφικούς γρίφους που χρειάστηκε να λύσω όταν ήρθα σε επαφή με την προεδρία Τραμπ, αρκετοί από τους οποίους οφείλονταν στην απουσία επίσημων διαδικασιών και στην απειρία του προσωπικού του Λευκού Οίκου. Για παράδειγμα, κάποιοι μου έδωσαν συνεντεύξεις off the record κι έπειτα δημοσιοποίησαν μόνοι τους όσα μου είχαν πει, λες και ξαφνικά απελευθερώθηκαν· άλλοι είχαν νοοτροπία «σαμιζντάτ». Παντού, ωστόσο, στο βιβλίο αυτό κυριαρχεί η ανεξέλεγκτη φωνή του Προέδρου, ακάματη σαν σφυροκόπημα, δημόσια και ιδιωτική, που αναπαράγεται σε καθημερινή βάση, συχνότατα μάλιστα τη στιγμή ακριβώς που κι εκείνος εκστομίζει κάτι.

Για όποιον λόγο κι αν συνέβη, σχεδόν όλοι οι άνθρωποι με τους οποίους ήρθα σε επαφή –στελέχη του Λευκού Οίκου αλλά και ειδικοί σχολιαστές του– μου αφιέρωσαν χρόνο και φώτισαν τον τρόπο ζωής και το ύφος της εξουσίας του Τραμπ. Τελικά, έγινα αυτόπτης και αυτήκοος μάρτυρας μιας ομάδας ανθρώπων που πασχίζουν να κατανοήσουν τον Ντόναλντ Τραμπ και να συνεργαστούν μαζί του. Τους οφείλω πολλά.

Πρόλογος

Ο Ailes και ο Bannon

Η βραδιά άρχισε στις εξίμισι, αλλά ο Steve Bannon, που έγινε από τη μια στιγμή στην άλλη ένας τους ισχυρότερους άνδρες στον κόσμο, καθυστέρησε· τελευταία ανησυχούσε όλο και λιγότερο για τους χρονικούς περιορισμούς και τη χρονική ακρίβεια.

Ο Bannon είχε υποσχεθεί να παραστεί στο δείπνο με τους λίγους καλεσμένους, που διοργάνωσαν φίλοι σε κάποιο αρχοντικό σπίτι στο Greenwich Village, προκειμένου να συναντήσει τον Roger Ailes, τον πρώην επικεφαλής του Fox News, τη σημαντικότερη προσωπικότητα στα δεξιά μέσα μαζικής ενημέρωσης, που ήταν κάποτε μέντοράς του. Την επόμενη ημέρα, 4 Ιανουαρίου 2017 –λίγο περισσότερο από δύο εβδομάδες πριν από την ορκωμοσία του φίλου του Ντόναλντ Τραμπ ως 45ου Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών– ο Ailes θα μετακόμιζε στο Palm Beach, σε αναγκαστική αλλά, καθώς ήλπιζε, προσωρινή συνταξιοδότηση.

Επιπλέον, το χιόνι δεν ευνοούσε την επιτυχία της βραδιάς. Ο 76χρονος Ailes, με μακρά ιστορία προβλημάτων στα πόδια και στο ισχίο, κούτσαινε· ερχόμενος στο Μανχάτταν μαζί με τη σύζυγό του Beth, από το σπίτι τους στην όχθη του ποταμού Χάντσον, φοβόταν

τους ολισθηρούς δρόμους. Αλλά ήθελε πολύ να δει τον Bannon. Στο μεταξύ, η βοηθός του Bannon, Alexandra Preate, έστειλε sms σχετικά με τη διαδρομή που έπρεπε να ακολουθήσει ο Bannon από τον Πύργο Trump.

Καθώς η παρέα περιέμενε τον Bannon, ο Ailes τούς έκανε ένα μίνι σεμινάριο για την τυχειότητα και τους παραλογισμούς της πολιτικής: η νίκη του φίλου του Ντόναλντ Τραμπ τον είχε καταπλήξει όπως κι όλους. Προτού ξεκινήσει το δίκτυο Fox το 1996, ο Ailes ήταν, επί τριάντα χρόνια, κορυφαίο στέλεχος του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος. Τώρα, αν και απορημένος από το αποτέλεσμα των εκλογών, έκανε λόγο για μια ευθεία γραμμή από τον Νίξον στον Τραμπ: πλην, όμως, δεν ήταν σίγουρος, είπε, ότι ο Τραμπ, που κατά καιρούς έμοιαζε Ρεπουμπλικανός, Ανεξάρτητος ή Δημοκρατικός, μπορούσε να αποτελέσει τη συνέχεια του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος. Ήξερε τον Τραμπ καλύτερα από κάθε άλλον και ήταν πρόθυμος να τον βοηθήσει να επιστρέψει στο παιχνίδι των δεξιών μέσων μαζικής ενημέρωσης. Μάλιστα, είπε στην ομήγυρη ότι ίσως μπορούσε να βρει το δισεκατομμύριο που θεωρούσε πως θα χρειαζόταν για ένα καινούριο καλωδιακό δίκτυο.

Τόσο ο Ailes όσο και ο Bannon έβλεπαν τον εαυτό τους σαν σπουδαστή της Ιστορίας, αυτοδίδακτο σε ζητήματα γεωστρατηγικής. Πίστευαν πως ήταν εξαιρετικά τυχεροί: είχαν προσωπική σχέση με την Ιστορία, καθώς και με τον ίδιο τον Ντόναλντ Τραμπ. Αν και απρόθυμα, ο Ailes καταλάβαινε ότι, προς το παρόν τουλάχιστον, παρέδιδε τη δάδα της δεξιάς στον Bannon. Δεν έλειπαν οι παραδοξότητες και η ειρωνεία της τύχης. Το Fox News του Ailes, με ετήσιο κέρδος 1,5 δις δολάρια, κυριαρχούσε στη ρεπουμπλικανική πολιτική

επί δύο δεκαετίες. Τώρα, το Breitbart News του Bannon, με το πενιχρό κέρδος του 1,5 εκατομμυρίου, διεκδικούσε τον ρόλο. Για τριάντα χρόνια, ο Ailes –μέχρι προσφάτως ο ισχυρότερος άνδρας της συντηρητικής παράταξης– είχε ανεχτεί με χιούμορ τον Ντόναλντ Τραμπ, αλλά τελικά ο Bannon και το Breitbart είχαν καταφέρει όντως να εκλεγεί.

Έξι μήνες νωρίτερα, όταν η νίκη του Τραμπ φάνταζε ακόμα απίθανη, ο Ailes κατηγορήθηκε για σεξουαλική παρενόχληση και το Fox News τον παραμέρισε· την κίνηση σχεδίασαν οι προσκείμενοι στο Δημοκρατικό Κόμμα γιοι του γηραιού συντηρητικού Rupert Murdoch, του μεγαλύτερου μετόχου του Fox News, που ήταν ο ισχυρότερος ιδιοκτήτης μέσω ενημέρωσης. Την πτώση του Ailes χάρηκαν με την ψυχή τους οι Δημοκρατικοί: ο μπαμπούλας του συντηρητισμού είχε καταρρεύσει μέσω ενός αναδυόμενου νέου κοινωνικού κανόνα. Μόλις τρεις μήνες αργότερα, ο Τραμπ, που είχε κατηγορηθεί για πολύ χυδαιότερη και καταχρηστική συμπεριφορά, εξελέγη Πρόεδρος.

* * *

Ο Ailes απολάμβανε πολλά πράγματα στον Τραμπ: το ταλέντο του στο εμπόριο, το θεαματικό του στίλ και το ότι ήταν κουτσομπόλης. Θαύμαζε την έκτη αίσθησή του για την αγορά ή, τουλάχιστον, την επίμονη και αδιάκοπη προσπάθειά του να κερδίζει. Κοντολογίς, του άρεσε το παιχνίδι του Τραμπ, η εντύπωση που προξενούσε και η ξεδιαντροπιά του. «Προχωρεί ακάθεκτος» είχε πει ο Ailes σε φίλο του μετά την πρώτη τηλεμαχία με τη Hillary Clinton. «Ο Ντόναλντ, ακόμα κι αν του

φέρεις κάτι στο κεφάλι, δεν πρόκειται να πτοηθεί. Δεν θα καταλάβει καν ότι τον χτύπησες».

Αλλά ο Ailes ήταν πεπεισμένος ότι ο Τραμπ δεν διέθετε ούτε πολιτικές πεποιθήσεις ούτε πολιτική φυσιογνωμία. Το ότι εσχάτως είχε γίνει η προσωποποίηση του εξοργισμένου απλού Αμερικανού που παρακολουθεί Fox News ήταν άλλο ένα σημάδι ότι ζούμε σ' έναν κόσμο όπου ήρθαν τα πάνω κάτω. Έμοιαζε με φάρσα – και ο Ailes είχε αρχίσει να αναρωτιέται μήπως η φάρσα στρεφόταν εναντίον του.

Ωστόσο, ο Ailes παρακολουθούσε πολιτικούς εδώ και δεκαετίες, και στη μακρά του καριέρα είχε γίνει μάρτυρας σχεδόν κάθε λογής πολιτικού και με κάθε ιδιοτροπία είχε γνωρίσει υπερφιλόδοξους, ψεύτες και μανιακούς. Στελέχη σαν αυτόν – και τώρα, όπως ο Bannon – συνεργάζονταν με πολλούς και διάφορους ανθρώπους, συνάπτοντας συμβιωτικές σχέσεις εξάρτησης. Οι πολιτικοί βρίσκονταν αντιμέτωποι με μια πολύπλοκη οργανωτική προσπάθεια. Τα στελέχη γνώριζαν το παιχνίδι, όπως και οι περισσότεροι υποψήφιοι και το περιβάλλον τους. Ο Ailes, όμως, ήταν σίγουρος ότι ο Τραμπ δεν είχε ιδέα πώς παιζόταν το παιχνίδι. Ήταν απείθαρχος – δεν μπορούσε, εκ φύσεως, να ενταχθεί σε παιχνίδι με συγκεκριμένους κανόνες. Δεν μπορούσε να είναι μέλος οποιασδήποτε συλλογικότητας, ούτε ήταν πιθανό να προσυπογράψει πρόγραμμα ή σύνολο αρχών. Κατά την άποψη του Ailes, ήταν «επαναστάτης χωρίς αιτία». Ήταν απλώς «ο Ντόναλντ», λες κι αυτό τα έλεγε όλα.

Στις αρχές Αυγούστου, λιγότερο από έναν μήνα μετά την εκδίωξη του Ailes από το Fox News, ο Τραμπ ζήτησε από τον παλιό του φίλο να αναλάβει τη διαχείρι-

ση της τότε καταστροφικής προεκλογικής εκστρατείας του. Ο Ailes, γνωρίζοντας ότι ο Τραμπ δεν δέχεται συμβουλές και δεν ακούει κανέναν, απέρριψε την πρόταση. Μία εβδομάδα αργότερα το πόστο ανέλαβε ο Bannon.

Μετά τη νίκη του Τραμπ, ο Ailes, αν και είχε μεταβιώσει που δεν είχε δεχτεί να διευθύνει την εκστρατεία του φίλου του, πίστευε πως θα του δινόταν άλλη μία ευκαιρία. Η άνοδος του Τραμπ στην εξουσία, σκεφτόταν ο Ailes, ήταν ο απροσδόκητος θρίαμβος πολλών πραγμάτων που εκπροσωπούσε ο ίδιος και το Fox News. Εξάλλου, στον Ailes μάλλον οφειλόταν η απελευθέρωση του ρεύματος του «θυμωμένου μικρού ανθρώπου» που οδήγησε τον Τραμπ στη νίκη: αυτός είχε επινοήσει τα δεξιά μέσα ενημέρωσης που ενθουσιάστηκαν με τον χαρακτήρα του Τραμπ, με την περσόνα του.

Ο Ailes, ως μέλος του στενού κύκλου φίλων και συμβούλων που μιλούσαν συχνά με τον Τραμπ, ήλπιζε πως θα περνούσε περισσότερο χρόνο με τον νέο Πρόεδρο μόλις μετακόμιζε μαζί με την Beth στο Palm Beach. Ήξερε ότι ο Τραμπ σχεδίαζε να πηγαίνει στο σπίτι του στη Φλόριντα, στο Mar-a-Lago,³ πολύ κοντά στο σπίτι του Ailes. Παρ' όλ' αυτά, ο Ailes, αν και γνώριζε ότι στην πολιτική η νίκη αλλάζει τα πάντα, δεν μπορούσε να χωνέψει το απίθανο και παράδοξο γεγονός ότι ο φίλος του Ντόναλντ Τραμπ είχε εκλεγεί Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών.

* * *

3. Ιστορικό θέρετρο στο Palm Beach της Φλόριντα, με 126 δωμάτια, το εικοστό μεγαλύτερο αρχοντικό στις ΗΠΑ, με εγκαταστάσεις για σπα και αναψυχή, αγοράστηκε το 1985 από τον Τραμπ, ο οποίος το αποκαλεί «Νότιο Λευκό Οίκο». (Σ.τ.Μ.)

Στις εννιάμισι, με καθυστέρηση τριών ωρών κι ενώ σχεδόν όλοι είχαν τελειώσει το φαγητό τους, έφτασε τελικά ο Bannon. Φορούσε ελαφρώς τσαλακωμένο σακάκι, δύο πουκάμισα, όπως το συνήθιζε, και στρατιωτικό παντελόνι παραλλαγής. Ο αξύριστος και υπέρβαρος 63χρονος πήρε θέση δίπλα στους άλλους επισκέπτες στο τραπέζι και άρχισε αμέσως να μιλάει. Αρνήθηκε να πει κρασί («Δεν πίνω») και επιδόθηκε στην παράθεση ενός κατεβατού πληροφοριών γύρω από τον ρόλο που επρόκειτο να αναλάβει.

«Θα επιτεθούμε κατά κράτος, έτσι ώστε κάθε μέλος του υπουργικού συμβουλίου να συσχεφθεί με τον Πρόεδρο στις επόμενες επτά ημέρες» είπε χρησιμοποιώντας στρατιωτική ορολογία της δεκαετίας του 1950. «Ο Tillerson σε δύο ημέρες, ο Sessions σε δύο ημέρες, ο Mattis σε δύο ημέρες...»⁴

Ο Bannon πήδηξε από τον επιλεγόμενο “Mad Dog” Mattis –τον απόστρατο στρατηγό που ο Τραμπ είχε διορίσει υπουργό Άμυνας– στο ζήτημα των βασανιστηρίων, στον παράδοξο αριστεροφιλελευθερισμό⁵ των

4. Rex Tillerson (γενν. 1952): Πρώην διευθυντής της ExxonMobil, υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση Τραμπ· στις 13 Μαρτίου 2018, ο Ντόναλντ Τραμπ ανακοίνωσε την αντικατάστασή του από τον διευθυντή της CIA, Mike Pompeo. Jeff(erson) Sessions (γενν. 1946): Υπουργός Δικαιοσύνης. Jim Mattis (γενν. 1950): Απόστρατος στρατηγός από το Σώμα των Πεζοναυτών, υπουργός Άμυνας της κυβέρνησης Τραμπ, που διατέλεσε αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων επί Ομπάμα: απέκτησε το παρατσούκλι “Mad Dog” («Λυσσασμένο σκυλί») μετά τη δεύτερη μάχη της Φαλούτζα, στο Ιράκ. (Σ.τ.Μ.)

5. Έτσι αποδίδεται ο όρος του πρωτοτύπου “liberalism”, ενώ το “liberal” αποδίδεται ως «αριστεροφιλελεύθερος» ή «αριστερός». (Σ.τ.Μ.)

στρατηγών και στην ηλιθιότητα της πολιτικοστρατιωτικής γραφειοκρατίας. Στη συνέχεια, αναφέρθηκε στον επικείμενο διορισμό του Michael Flynn⁶ –ενός στρατηγού που ευνοούσε ο Τραμπ και που σε πολλές προεκλογικές συγκεντρώσεις ήταν πρώτο τραπέζι πίστα– στη θέση του συμβούλου Εθνικής Ασφάλειας.

«Είναι ό,τι πρέπει. Δεν είναι, βέβαια, Jim Mattis ούτε John Kelly...⁷ Αλλά είναι μια χαρά. Απλώς χρειάζεται τα σωστά άτομα γύρω του». Και ο Bannon πρόσθεσε: «Αναφαιρέσετε όλους τους τύπους που ήταν εξαρχής εναντίον του Τραμπ και υπέγραφαν ανοιχτές επιστολές και τα τοιαύτα, καθώς και όλους τους λεγόμενους neocons, αυτούς τους νεοσυντηρητικούς που μας έμπλεξαν σε τόσους πολέμους, δεν έχουμε μεγάλη δεξαμενή στελεχών».

Ο Bannon είπε ότι προσπάθησε να προωθήσει τον John Bolton,⁸ τον περίφημο επιθετικό διπλωμάτη, στο πόστο του συμβούλου Εθνικής Ασφάλειας. Τον Bolton προτιμούσε και ο Ailes.

«Είναι πάντα έτοιμος να ρίξει βόμβες» δήλωσε ο Ailes. «Είναι και λίγο μαλάκας. Αλλά τον χρειαζόμαστε. Ποιος άλλος είναι καλός για το Ισραήλ; Ο Flynn είναι λίγο τρελαμένος με το Ιράν. Ο Tillerson –που προορίζεται για υπουργός Εξωτερικών– γνωρίζει μόνο το πετρέλαιο».

6. Michael Flynn (γενν. 1958): Διευθυντής της Στρατιωτικής Υπηρεσίας Πληροφοριών επί Ομπάμα. (Σ.τ.Μ.)

7. John Kelly (γενν. 1950): Πήρε μέρος στον Πόλεμο του Κόλπου, στην επιχείρηση «Θύελλα της Ερήμου» και στο Ιράκ. Ήταν διοικητής των δυνάμεων του Νότου επί Ομπάμα. (Σ.τ.Μ.)

8. John Bolton (γενν. 1948): Διατέλεσε υφυπουργός Δικαιοσύνης επί Ρόναλντ Ρέιγκαν, υφυπουργός Εξωτερικών, υπεύθυνος για τις υποθέσεις διεθνών οργανισμών και πρέσβης των ΗΠΑ στον ΟΗΕ επί Τζορτζ Μπους. (Σ.τ.Μ.)

«Το μουστάκι του Bolton είναι πρόβλημα» είπε ο Bannon ρουθουνίζοντας. «Ο Τραμπ πιστεύει ότι η φάτσα του δεν είναι αρκετά υπουργική. Ξέρετε ότι τον Bolton τον συνηθίζεις σιγά σιγά, δεν σε κερδίζει από την αρχή».

«Βρήκε τον μπελά του γιατί ένα βράδυ σ' ένα ξενοδοχείο μπλέχτηκε σε καβγά για μια γυναίκα».

«Αν το έλεγα αυτό στον Τραμπ, θα τον υπουργοποιούσε αμέσως».

* * *

Ο Bannon ήταν, περιέργως, πρόθυμος να συνεργαστεί στενά με τον Τραμπ, ενώ ταυτοχρόνως άφηνε να εννοηθεί ότι δεν τον έπαιρνε τελείως στα σοβαρά. Είχε συναντηθεί μαζί του για πρώτη φορά το 2010, τότε που ήταν και δεν ήταν υποψήφιος για την προεδρία. Σε μια συνάντηση στον Πύργο Trump, ο Bannon πρότεινε στον Τραμπ να διαθέσει μισό εκατομμύριο δολάρια για να υποστηρίξει τους υποψηφίους του κινήματος Tea Party προκειμένου να προωθήσει τις δικές του προεδρικές φιλοδοξίες, αλλά είχε φύγει από εκείνη τη συνάντηση με την εντύπωση πως ο Τραμπ δεν θα έκανε κάτι τέτοιο. Ήταν απλούστατα ασόβαρος. Μεταξύ εκείνης της πρώτης συνάντησής τους και του Αυγούστου του 2016, όταν ανέλαβε την προεκλογική εκστρατεία του, ο Bannon, εκτός από μερικές συνεντεύξεις που του είχε πάρει για την εκπομπή του στο Breitbart, δεν είχε περάσει μαζί του περισσότερο χρόνο από δέκα λεπτά σε τετ-α-τετ.

Τώρα, όμως, η στιγμή είχε φτάσει για τον Bannon. Ξαφνικά, επικρατούσε παντού αμφιβολία και ανασφά-

λεια. Το Brexit, τα κύματα μεταναστών στις θυμωμένες ακτές της Ευρώπης, η αποσταθεροποίηση των εργατών, το φάντασμα ενός ακόμα κραχ, ο Bernie Sanders και ο αριστεροφιλελεύθερος ρεβανσισμός του – ό,τι συνέβαινε συνοδευόταν από το αντίθετό του. Ακόμη και οι πιο αφοσιωμένοι υπέρμαχοι της παγκοσμιοποίησης δίσταζαν. Ο Bannon πίστευε ότι πολλοί άνθρωποι ήταν ξαφνικά δεκτικοί σε ένα νέο μήνυμα: ο κόσμος χρειάζεται σύνορα· ή ο κόσμος πρέπει να επιστρέψει στην εποχή που είχε σύνορα. Τότε που η Αμερική ήταν υπέροχη. Ο Τραμπ έγινε ο φορέας αυτού του μηνύματος.

Από εκείνο το βράδυ του Ιανουαρίου, ο Bannon βυθίστηκε στον κόσμο του Ντόναλντ Τραμπ για πέντε μήνες σχεδόν. Και παρόλο που είχε καταγράψει τις ιδιοτροπίες, τον απρόβλεπτο χαρακτήρα και τις εξίσου απρόβλεπτες απόψεις του, χειροκροτούσε την εξαιρετική, χαρισματική κλίση του Τραμπ προς τα δεξιά, προς το Tea Party, προς τη βάση των διαδικτυακών μιμιδίων, και τώρα, μετά τη νίκη, την ευκαιρία που έδινε σ' εκείνον, στον Steve Bannon.

* * *

«Το πιάνει ο ίδιος;» ρώτησε ξαφνικά ο Ailes, σταματώντας και κοιτάζοντας εξεταστικά τον Bannon.

Εννοούσε αν ο Τραμπ συνειδητοποιεί τι είναι η δεξιά ατζέντα: ο δισεκατομμυριούχος πλείμπόι καταλάβαινε άραγε τον δεξιό του λαϊκισμό; Αλλά ίσως εννοούσε αν καταλάβαινε τη φύση της ίδιας της εξουσίας. Ο Τραμπ αντιλαμβανόταν τη θέση όπου τον έβαλε η Ιστορία;

Ο Bannon ήπιε μια γουλιά νερό. «Το πιάνει» είπε, αλλά χωρίς σιγουριά. «Εν πάση περιπτώσει, πιάνει ό,τι πιάνει».

Ο Ailes τον κοιτούσε λοξά, σαν να περίμενε να δείξει περισσότερα από τα χαρτιά του.

«Έχει πρόγραμμα» είπε ο Bannon. «Το δικό του». Ο Bannon, αφήνοντας κατά μέρος τον ίδιο τον Τραμπ, άρχισε να μιλάει για τη δική του ατζέντα. «Το πρώτο που θα κάνουμε είναι να μετακινήσουμε την αμερικανική πρεσβεία στην Ιερουσαλήμ. Ο Νετανιάχου είναι μέσα. Ο Sheldon, ο Sheldon Adelson,⁹ είναι κι αυτός μέσα. Ξέρουμε πού βαδίζουμε».

«Ξέρει ο Ντόναλντ πού βαδίζετε;» ρώτησε ο Ailes που διατηρούσε τις αμφιβολίες του.

Ο Bannon χαμογέλασε λίγο πονηρά και συνέχισε: «Ας πάρει η Ιορδανία τη Δυτική Όχθη και η Αίγυπτος ας πάρει τη Γάζα. Αφήστε τους να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους. Οι Σαουδάραβες βρίσκονται στο χείλος του γκρεμού, οι Αιγύπτιοι επίσης: τρέμουν την Περσία... Η Υεμένη, το Σινά, η Λιβύη... δύσκολα πράγματα... Να γιατί η Ρωσία είναι τόσο σημαντική... Είναι λοιπόν τόσο κακοί οι Ρώσοι; Είναι. Αλλά ο κόσμος είναι γεμάτος κακούς».

Ο Bannon μιλούσε με κέφι – ένας άνθρωπος που ξανάφτιαχνε τον κόσμο.

«Αλλά είναι καλό να γνωρίζουμε ποιοι είναι οι κακοί» επενέβη ο Ailes, πιέζοντας τον Bannon. «Ο Ντόναλντ μπορεί να μη γνωρίζει».

«Ο πραγματικός εχθρός» είπε με σιγουριά ο Bannon, προσέχοντας να μην υπερασπίζεται υπερβολικά τον

9. Sheldon Adelson (γενν. 1933): Ο ακροδεξιός μεγιστάνας των καζίνο (Λας Βέγκας, Σιγκαπούρη) και ιδιοκτήτης της ισραηλινής εφημερίδας *Israel Hayom* έκανε δωρεά πέντε εκατομμύρια δολάρια στην προεκλογική εκστρατεία του Τραμπ. (Σ.τ.Μ.)

Τραμπ ούτε φυσικά να τον απορρίπτει, «είναι η Κίνα». Η Κίνα θα ήταν το πρώτο μέτωπο σε έναν καινούριο Ψυχρό Πόλεμο. Όλα είχαν παρεξηγηθεί στα χρόνια του Ομπάμα – ότι πιστεύαμε πως καταλαβαίναμε δεν το καταλαβαίναμε καθόλου. Η αμερικανική αντικατασκοπεία απέτυχε. «Νομίζω ότι ο Comey¹⁰ είναι ένας τύπος τρίτης κατηγορίας. Ο Brennan¹¹ είναι τύπος δεύτερης κατηγορίας» δήλωσε ο Bannon, απαξιώνοντας τον διευθυντή του FBI και τον διευθυντή της CIA μαζί και ταυτοχρόνως.

«Ο Λευκός Οίκος τώρα είναι σαν τον Λευκό Οίκο του Λύντον Τζόνσον. Η Susan Rice –σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας επί Ομπάμα– διαχειρίζεται την εκστρατεία εναντίον του ISIS. Επιλέγουν τους στόχους κι εκείνη αποφασίζει πού θα χτυπήσουν τα drones. Θέλω να πω, κάνουν πόλεμο με την αναποτελεσματικότητα του Τζόνσον το 1968 στο Βιετνάμ. Το Πεντάγωνο απεμπλέκεται από το όλο θέμα. Οι υπηρεσίες πληροφοριών αποσυνδέονται από το όλο θέμα. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης άφησαν τον Ομπάμα να καλπάζει ελεύθερος. Αν αφαιρέσουμε την ιδεολογία, μένει ο ερασιτεχνισμός. Δεν ξέρω τι έκανε ο Ομπάμα. Κανείς στο Καπιτώλιο δεν τον ξέρει, κανείς επιχειρηματίας δεν τον ξέρει – τι κατάφερε; Δεν έχω ιδέα».

«Τι λέει ο Ντόναλντ γι' αυτά;» ρώτησε ο Ailes, υπονοώντας ότι ο Bannon ήταν πολύ πιο μπροστά από τον ευεργέτη του.

10. James Comey (γενν. 1960): Διευθυντής του FBI (2013-2017) και υφυπουργός Δικαιοσύνης (2003-2005). (Σ.τ.Μ.)

11. John Brennan (γενν. 1955): Διευθυντής της CIA (2013-2017). (Σ.τ.Μ.)

«Είναι μέλος της ομάδας μας».

«Συγκεντρωμένος;»

«Σκέφτεται».

«Καλύτερα να μη σκέφτεται και πολύ ο Ντόναλντ»
είπε εύθυμα ο Ailes.

Ο Bannon ξεφύσηξε. «Είτε σκέφτεται πολύ, είτε σκέφτεται λίγο, δεν αλλάζουν απαραίτητως τα πράγματα».

* * *

«Σε τι έμπλεξε με τους Ρώσους;» επέμεινε ο Ailes.

«Βασικά» είπε ο Bannon, «πήγε στη Ρωσία και πίστευε ότι θα συναντηθεί με τον Πούτιν. Αλλά ο Πούτιν δεν ενδιαφέρθηκε. Έτσι, συνέχισε να προσπαθεί».

«Αυτός είναι ο Ντόναλντ» είπε ο Ailes.

«Είναι μοναδικός» δήλωσε ο Bannon, λες και ο Τραμπ είναι ανερμήνευτο θαύμα.

Και πάλι, παραμερίζοντας το θέμα Τραμπ –σαν μια σπουδαία και ιδιόμορφη ύπαρξη την οποία πρέπει να σέβεται και να ευγνωμονεί– ο Bannon συνέχισε παίζοντας τον ρόλο του δημιουργού της προεδρίας:

«Η Κίνα είναι τα πάντα. Τίποτα άλλο δεν έχει σημασία. Αν δεν αντιληφθούμε σωστά την Κίνα, θα τα κάνουμε όλα λάθος. Η Κίνα βρίσκεται όπου βρισκόταν η ναζιστική Γερμανία το 1929-1930. Οι Κινέζοι, όπως οι Γερμανοί, είναι οι πιο ορθολογικοί άνθρωποι στον κόσμο· και ξαφνικά δεν είναι. Και θα φλιπάρουν όπως η Γερμανία στη δεκαετία του 1930. Πρόκειται για υπερεθνικιστικό κράτος, ικανό για όλα – και μετά, δεν θα μπορούμε να βάλουμε πάλι το τζίνι μέσα στο μπουκάλι».

«Ο Ντόναλντ δεν θα είναι σαν τον Νίξον στην Κίνα» δήλωσε ο Ailes, υπονοώντας ότι ο Τραμπ δεν είναι ικανός για παγκόσμιους μετασχηματισμούς.

Ο Bannon χαμογέλασε. «Ο Bannon στην Κίνα» είπε με μεγαλοπρέπεια και ταυτοχρόνως με επίγνωση του μικρού μεγέθους του.

«Πώς είναι ο μικρός;» ρώτησε ο Ailes, αναφερόμενος στον γαμπρό του Τραμπ και κορυφαίο πολιτικό του σύμβουλο, τον 36χρονο Jared Kushner.

«Είναι συνεργάτης μου» είπε ο Bannon, σε τόνο του υποδήλωνε ότι κι αν δεν ήταν, δεν επρόκειτο να το ομολογήσει.

«Σοβαρά τώρα;» ρώτησε ο Ailes.

«Είναι στην ομάδα».

«Έχει φάει πολλές φορές με τον Rupert Murdoch».

«Στην πραγματικότητα» είπε ο Bannon, «θα ήθελα τη βοήθειά σας εδώ». Ο Bannon προσπάθησε να πείσει τον Ailes να τον σιγοντάρει για να χτυπήσει τον Murdoch. Ο Ailes, μετά τον εκτοπισμό του από το Fox, είχε γίνει πικρόχολος προς τον Murdoch. Τώρα, ο Murdoch πίεζε τον εκλεγέντα Πρόεδρο στην κατεύθυνση του κέντρου και της μετριοπάθειας – μια περίεργη ανατροπή στα ολοένα και πιο παράξενα ρεύματα του αμερικανικού συντηρητισμού. Ο Bannon ζήτησε από τον Ailes να πει στον Τραμπ, ο οποίος έχει φοβία για τα γηρατειά και την άνοια, ότι ο Murdoch ίσως έχανε το μυαλό του.

«Θα του τηλεφωνήσω» είπε ο Ailes. «Αλλά ο Τραμπ και μέσα από φλεγόμενα στεφάνια θα περνούσε για τον Rupert. Όπως και για τον Πούτιν. Ή του ύψους ή του βάθους... Απλώς ανησυχώ για το ποιος δουλεύει ποιον».

Ο γηραιότερος μεγιστάνας των δεξιών μέσων μαζικής ενημέρωσης και ο πιο νέος (αν και όχι τόσο) συνέχισαν να διασκεδάζουν τους συνδαιτυμόνες μέχρι τις δωδεκάμισι: ο γηραιότερος προσπαθώντας να λύσει το νέο εθνικό αίνιγμα που ήταν ο Τραμπ –μολονότι ο Ailes πίστευε πως στην πραγματικότητα η συμπεριφορά του Τραμπ ήταν πάντα προβλέψιμη– και ο νεότερος φαινομενικά αποφασισμένος να μην καταστρέψει το δικό του πεπρωμένο.

«Ο Ντόναλντ Τραμπ ξέρει τι κάνει. Είναι ο Τραμπ αλλά, μη νομίζετε, ξέρει» βεβαίωσε ο Bannon.

«Ναι, ο Τραμπ είναι ο Τραμπ» είπε κι ο Ailes, με κάτι σαν δυσπιστία.

Η ημέρα της εκλογής

Το απόγευμα της 8ης Νοεμβρίου 2016, η Kellyanne Conway¹² –η επικεφαλής της προεκλογικής εκστρατείας και πρωταγωνιστική φυσιογνωμία στον κύκλο του Τραμπ– εγκαταστάθηκε στο γυάλινο γραφείο της στον Πύργο Trump. Μέχρι και τις τελευταίες εβδομάδες του προεκλογικού αγώνα, τα κεντρικά γραφεία της προεκλογικής εκστρατείας του Τραμπ παρέμεναν αδιάφορα άψυχα, χωρίς ενθουσιασμό. Στο μόνο που διέφεραν από έναν βοηθητικό χώρο εταιρείας ήταν μερικές αφίσες με δεξιά συνθήματα.

Η Conway είχε υπερβολικά καλή διάθεση, αν σκεφτεί κανείς ότι επρόκειτο να ζήσει μια ηχηρή, αν όχι εκκωφαντική, ήττα. Ο Ντόναλντ Τραμπ θα έχανε τις εκλογές –γι’ αυτό ήταν σίγουρη– αλλά ίσως, στην καλύτερη περίπτωση, με διαφορά μικρότερη από 6 μονάδες. Να τι θα ήταν μεγάλη νίκη. Όσο για την ίδια τη διαφαινόμενη ήττα, δεν την ένοιαζε: ήταν λάθος του Reince Priebus, όχι δικό της. Πέρασε ώρες ολόκληρες τηλεφωνώντας σε

12. Kellyanne Conway (γενν. 1967): Δημοσκόπος, που στην αρχή είχε στηρίξει τον Ted Cruz για το χρίσμα των Ρεπουμπλικανών. (Σ.τ.Μ.)

φίλους και συμμάχους του πολιτικού κόσμου, κατηγορώντας τον Priebus και ενημερώνοντας τηλεοπτικούς παραγωγούς και παρουσιαστές ειδήσεων με τους οποίους είχε δημιουργήσει στενές σχέσεις. Με τόσες συνεντεύξεις τις τελευταίες εβδομάδες, ήλπιζε να αποκτήσει μόνιμη δουλειά στα ΜΜΕ μετά τις εκλογές. Είχε πλευρίσει στελέχη των ΜΜΕ από τότε που άρχισε να εργάζεται για την εκστρατεία του Τραμπ, στα μέσα Αυγούστου, και έγινε η μαχητική φωνή της καμπάνιας, με τα σπασμωδικά της χαμόγελα, τη φωτογένεια και τον περιεργο συνδυασμό της ευθιξίας με την αταραξία.

Πέρα από τις άλλες φορικές γκάφες της προεκλογικής εκστρατείας, το αληθινό πρόβλημα, είπε, ήταν ένας διάβολος που δεν μπορούσαν να ελέγξουν: η Εθνική Επιτροπή των Ρεπουμπλικανών (RNC: Republican National Committee), την οποία διαχειριζόταν ο Priebus μαζί με την 32χρονη συνεργάτιδά του, την Katie Walsh, και τον διευθυντή Επικοινωνίας Sean Spicer. Η Εθνική Επιτροπή των Ρεπουμπλικανών, το εργαλείο του ρεπουμπλικανικού Κατεστημένου, αντί να τους υποστηρίζει άνευ όρων, έχασε τον ενθουσιασμό της από τις αρχές του καλοκαιριού, που ο Τραμπ κέρδισε το χρίσμα του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για τις προεδρικές εκλογές, και σφύριζε αδιάφορα όταν ο Τραμπ χρειαζόταν ώθηση. Αυτή ήταν η πρώτη έκπληξη για την Conway. Η άλλη ήταν ότι, παρ' όλα αυτά, η εκστρατεία επιβίωσε ύστερα από πτώση στην άβυσσο· η ομάδα που περιέβαλλε τον Τραμπ ήταν ανεπαρκής, για να το θέσουμε επιεικώς, ενώ ο ίδιος ο Τραμπ ήταν ο χειρότερος υποψήφιος στη σύγχρονη πολιτική ιστορία – η Conway το ήξερε και αναστέναζε βαθιά κάθε φορά που ανέφεραν το όνομά του. Αλλά, ανέλπιστα, ο

Τραμπ τα πήγε εξαιρετικά καλά. Η Conway, που δεν είχε ποτέ εμπλακεί σε εθνική προεκλογική εκστρατεία, και η οποία, προ του Τραμπ, διηύθυνε μια τοπική εταιρεία δημοσκοπήσεων, ήλπιζε ότι, μετά την εκστρατεία, θα γινόταν μια από τις ηγετικές συντηρητικές φωνές στα δελτία ειδήσεων της καλωδιακής τηλεόρασης.

Πάντως, ένας από τους δημοσκόπους της καμπάνιας του Τραμπ, ο John McLaughlin, είχε αρχίσει να υπαινίσσεται, την τελευταία εβδομάδα περίπου, ότι σε ορισμένες Πολιτείες το αρνητικό κλίμα είχε αρχίσει να αλλάζει υπέρ του Τραμπ. Αλλά ούτε η Conway ούτε ο ίδιος ο Τραμπ ούτε ο γαμπρός του Jared Kushner –ο πραγματικός επικεφαλής της προεκλογικής εκστρατείας ή ο διορισμένος οικογενειακός επιτηρητής της– δεν αμφέβαλλαν για την επερχόμενη ήττα: ήταν σίγουροι ότι η αναπάντεχη περιπέτειά τους θα τέλειωνε σύντομα. Μόνο ο Steve Bannon, με την ιδιόρρυθμη οπτική του, επέμενε ότι στο τέλος οι αριθμοί θα τους ευνοούσαν. Ήταν όμως η οπτική του Bannon και μόνο: κανείς δεν έδινε σημασία στον τρελο-Steve. Σχεδόν όλοι όσοι ασχολούνταν με την καμπάνια, μια χούφτα άνθρωποι, θεωρούσαν τον εαυτό τους οξυδερκή και ρεαλιστή: συμφωνούσαν σιωπηρά ότι ο Ντόναλντ Τραμπ όχι απλώς δεν θα γινόταν Πρόεδρος, αλλά και ότι μάλλον δεν έπρεπε να γίνει. Άρα, ας τέλειωναν μια ώρα αρχύτερα κι ας πήγαιναν στο σπίτι τους.

Αλλά καθώς η προεκλογική εκστρατεία τελείωνε, ο ίδιος ο Τραμπ ήταν αισιόδοξος. Είχε επιζήσει μετά τη δημοσίευση της «κουβεντούλας αποδυτηρίων» με τον Billy Bush,¹³ μολονότι, στον σάλο που ακολούθησε, η Εθνική Επιτροπή των Ρεπουμπλικανών είχε το θράσος

13. Πρόκειται για το λεγόμενο “Pussygate”. βλ. σελ. 36. (Σ.τ.Μ.)

να τον πιέσει να εγκαταλείψει τον αγώνα. Επίσης, ο διευθυντής του FBI, James Comey, κρέμασε τη Hillary στα μανταλάκια λέγοντας έντεκα ημέρες πριν από τις εκλογές ότι θα ξαναξεκινούσε την έρευνα για τα emails της,¹⁴ με αποτέλεσμα να εμποδίσει τη νίκη της.

«Μπορώ να γίνω ο πιο διάσημος άνδρας του κόσμου» είπε ο Τραμπ στον σύμβουλό του Sam Nunberg στο ξεκίνημα της καμπάνιας.

«Εντάξει, αλλά θέλεις να γίνεις Πρόεδρος;» ρώτησε ο Nunberg (μια ποιοτικά διαφορετική ερώτηση από το συνηθισμένο υπαρξιακό τεστ του υποψηφίου: «Γιατί θέλετε να γίνετε Πρόεδρος;»). Ο Nunberg δεν πήρε απάντηση. Δεν χρειαζόταν, αφού ο Τραμπ δεν επρόκειτο να γίνει Πρόεδρος.

Ο παλιός φίλος του Τραμπ Roger Ailes έλεγε ότι, αν θέλεις να κάνεις καριέρα στην τηλεόραση, πρέπει να βάλεις πρώτα υποψηφιότητα για Πρόεδρος. Τώρα ο Τραμπ, με την ενθάρρυνση του Ailes, διέδιδε φήμες για τη δημιουργία τηλεοπτικού δικτύου Trump. Λαμπρό μέλλον ανοιγόταν μπροστά του. Ο Τραμπ διαβεβαίωσε τον Ailes ότι, όταν θα τελείωνε η προεκλογική εκστρατεία, θα διέθετε ακόμα ισχυρότερη εμπορική επωνυμία και απίστευτες ευκαιρίες. «Αυτό που ζω είναι μεγαλύτερο από ό,τι ονειρεύτηκα ποτέ» είπε στον Ailes μία εβδομάδα πριν από τις εκλογές. «Δεν σκέφτομαι την ήττα γιατί δεν θα είναι ήττα. Ό,τι κι αν γίνει θα είναι νίκη». Επιπλέον, είχε κιόλας βρει τη δημόσια απάντηση αν έχανε στις εκλογές: *Έγινε νοθεία!*

14. Η Hillary Clinton έστειλε απόρρητα ηλεκτρονικά μηνύματα σχετικά με το Υπουργείο Εξωτερικών από τον προσωπικό της λογαριασμό. Μερικά απευθύνονταν σε δύο πρώην υπουργούς Εξωτερικών, στην Condoleezza Rice και στον Colin Powell, που τα έλαβαν επίσης μέσω του προσωπικού τους λογαριασμού. (Σ.τ.Μ.)

Ο Ντόναλντ Τραμπ και η ομάδα του ήταν προετοιμασμένοι να χάσουν με πυρ και με μανία – δεν ήταν έτοιμοι να κερδίσουν.

* * *

Στην πολιτική πάντοτε κάποιος χάνει, αλλά όλοι σκέφτονται ότι μπορούν να κερδίσουν. Και για να κερδίσεις, μάλλον πρέπει να πιστεύεις ότι θα κερδίσεις· η περίπτωση του Τραμπ είναι εξαίρεση. Ο Τραμπ επαναλάμβανε συνεχώς πως η προεκλογική εκστρατεία του ήταν άθλια και πως όλοι όσοι είχαν εμπλακεί σ' αυτή ήταν χαμένα κορμιά. Ήταν επίσης πεισμένος ότι οι άνθρωποι της Clinton είχαν γεννηθεί για να νικάνε: «Πήραν τους καλύτερους κι εμείς πήραμε τους χειρότερους» έλεγε. Ο χρόνος που πέρασα με τον Τραμπ στο αεροπλάνο που χρησιμοποιούσε κατά την εκστρατεία του ήταν μια απογοητευτική εμπειρία επικών διαστάσεων: οι πάντες γύρω του ήταν ηλίθιοι.

Ο Corey Lewandowski, που υπήρξε ο πρώτος λίγο πολύ επίσημος μάνατζερ της εκστρατείας του Τραμπ, άκουγε συχνά κατσάδες. Για μήνες ο Τραμπ τον αποκαλούσε «ο χειρότερος» και τον Ιούνιο του 2016 τον απέλυσε, για να αρχίσει έκτοτε να διακηρύσσει ότι η εκστρατεία του ήταν καταδικασμένη χωρίς τον Lewandowski. «Είμαστε όλοι χαμένοι» έλεγε. «Όλοι οι άνθρωποί μας είναι φρικτοί, κανείς δεν ξέρει τι κάνει... Μακάρι να γύριζε ο Corey». Ο Τραμπ ξίνισε και με τον δεύτερο μάνατζερ της εκστρατείας του, τον Paul Manafort.¹⁵

15. Paul Manafort (γενν. 1949): Νομικός και πολιτικός σύμβουλος. Τον Οκτώβριο του 2017 συνελήφθη με την κατηγορία της

Τον Αύγουστο, ακολουθώντας την Clinton με διαφορά από 12 μέχρι 17 μονάδες και με τον Τύπο να τον ξεσκίζει καθημερινά, ο Τραμπ δεν διανοούνταν την εκλογική νίκη· το σενάριο φαινόταν παρατραβηγμένο. Εκείνη τη δύσκολη στιγμή, πούλησε, κατά κάποιον τρόπο, τη χαμένη του εκστρατεία. Ο δεξιός δισεκατομμυριούχος Bob Mercer, υποστηρικτής του Ted Cruz για το χρίσμα του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για τις προεδρικές εκλογές, μετατοπίστηκε και στήριξε τον Τραμπ συνεισφέροντας πέντε εκατομμύρια δολάρια. Με τη βεβαιότητα ότι η καμπάνια είχε πατώσει, ο Mercer και η κόρη του η Rebekah πήραν ένα ελικόπτερο από το κτήμα τους στο Λονγκ Άιλαντ και πήγαν, για έναν προγραμματισμένο έρανο, στο θερινό σπίτι του Woody Johnson, ιδιοκτήτη της ποδοσφαιρικής ομάδας New York Jets και κληρονόμο της Johnson & Johnson, στα Χάμπτονς.

Ο Τραμπ δεν είχε ουσιαστική σχέση ούτε με τον πατέρα ούτε με την κόρη Mercer. Είχε μόνο κάποιες συνομιλίες με τον Bob Mercer (τρόπος του λέγειν, ο Mercer μιλούσε με μονοσύλλαβα) και η επαφή του με τη Rebekah συνοφίζοταν σε μια selfie που είχε βγάλει μαζί του στον Πύργο Trump. Αλλά όταν οι Mercer του παρουσίασαν το σχέδιό τους να αναλάβουν την προεκλογική εκστρατεία του και να φέρουν τους ανθρώπους τους –τον Steve Bannon και την Kellyanne Conway–, ο Τραμπ δεν έφερε αντίρρηση. Απλώς εξέφρασε την απορία του γιατί κάποιος να κάνει κάτι τέτοιο. «Η υπόθεση» είπε στους Mercer «είναι για τα μπάζα». Σύμφω-

συνωμοσίας εναντίον των ΗΠΑ, καθώς και για ξέπλυμα χρήματος. Η δίκη του ορίστηκε για τον Μάιο του 2018. (Σ.τ.Μ.)

να με όλους τους δείκτες, επικρατούσε η αίσθηση μιας επικείμενης καταστροφής – ο Steve Bannon έλεγε χαρακτηριστικά «η καμπάνια του σακάτη»: όλοι παραδέχονταν τη διαρθρωτική αδυναμία.

Ο υποψήφιος που διαφήμιζε τον εαυτό του ως δισεκατομμυριούχο (το είπε δέκα φορές) αρνήθηκε να επενδύσει δικά του χρήματα στην εκστρατεία του. Ο Bannon είπε στον Jared Kushner –ο οποίος, όταν ο Bannon αναμείχθηκε στην εκστρατεία, βρισκόταν με τη σύζυγό του σε διακοπές στην Κροατία (μαζί τους ήταν ένας εχθρός του Τραμπ, ο David Geffen¹⁶)– ότι, μετά την πρώτη τηλεμαχία τον Σεπτέμβριο, θα χρειάζονταν επιπλέον πενήντα εκατομμύρια μέχρι την ημέρα των εκλογών.

«Αποκλείεται να εξασφαλίσουμε πενήντα εκατομμύρια αν δεν εγγυηθούμε νίκη» είπε ο οξυδερκής Kushner.

«Είκοσι πέντε εκατομμύρια;» επέμεινε ο Bannon.

«Αν μπορούμε να μιλήσουμε για νίκη, είναι πολύ πιθανό».

Στο τέλος, ο Τραμπ έκανε το καλύτερο που θα μπορούσε: χρηματοδότησε προσωρινά την καμπάνια δίνοντας δέκα εκατομμύρια δανεικά, με την προϋπόθεση να τα πάρει πίσω μόλις θα συγκέντρωναν χρήματα από αλλού. (Ο Steve Mnuchin, τότε υπεύθυνος για τη χρηματοδότηση της καμπάνιας –και στη συνέχεια υπουργός Οικονομικών του Τραμπ– πήγε να εισπράξει το δάνειο μαζί με όλα τα απαραίτητα έγγραφα, έτσι ώστε ο

16. David Geffen (γενν. 1943): Μεγαλοεπιχειρηματίας στον χώρο της δισκογραφίας και του θεάματος, που πρόσκειται στο Δημοκρατικό Κόμμα. (Σ.τ.Μ.)

Τραμπ να μην μπορεί να προφασιστεί ότι ξέχασε να στείλει τα χρήματα.)

Δεν επρόκειτο, λοιπόν, για αληθινή καμπάνια διότι δεν υπήρχε πραγματική οργάνωση· αν υπήρχε, ήταν πρωτοφανώς δυσλειτουργική. Ο Roger Stone,¹⁷ ο πρώτος de facto μάνατζερ της εκστρατείας, παραιτήθηκε ή τον απέλυσε ο Τραμπ· πάντως ο καθένας τους δήλωσε δημοσίως ότι είχε χαστουκίσει τον άλλον. Τον Sam Nunberg, έναν βοηθό του Τραμπ που είχε δουλέψει για τον Stone, τον έδιωξε με τις κλοτσιές ο Lewandowski κι έπειτα ο Τραμπ τον μήνυσε βγάζοντας τα άπλυτά του στη φόρα. Ο Lewandowski και η Hope Hicks, η σύμβουλος δημοσίων σχέσεων που η Ivanka Trump έβαλε στην καμπάνια, τσακώθηκαν τελικά στη μέση του δρόμου· το περιστατικό ανέφερε ο Nunberg αντιδρώντας στη μήνυση του Τραμπ. Η καμπάνια, εκ πρώτης όψεως, δεν ήταν σχεδιασμένη για τη νίκη.

Ακόμα και όταν ο Τραμπ παραμέρισε τους άλλους δεκαέξι ρεπουμπλικανούς υποψηφίους –πράγμα που σε όλους τότε φάνηκε παρατραβηγμένο–, το γεγονός αυτό δεν κατέστησε λιγότερο παράλογο τον απώτερο στόχο του να κερδίσει την προεδρία.

Το φθινόπωρο, μόλις το ενδεχόμενο της νίκης έμοιαζε κάπως πιο πιθανό, τινάχτηκε στον αέρα με την υπόθεση Billy Bush, το λεγόμενο “Pussygate”. «Η ομορφιά με ελκύει αυτομάτως· αρχίζω να τις φιλάω» είπε ο

17. Roger Stone (γενν. 1952): Συνωμοσιολόγος με φήμη που μοιάζει με του Ντόναλντ Τραμπ· γνωστές είναι οι σχέσεις του με μοντέλα από το περιοδικό *Penthouse* και διάφορες γραφικό-τητές του (διαθέτει, π.χ., πέντε λιμουζίνες Jaguar και πέντε σκυλάκια Yorkshire). (Σ.τ.Μ.)

Τραμπ στον παρουσιαστή του NBC Billy Bush με ανοιχτό το μικρόφωνο, εν μέσω, κατά σύμπτωση, δημόσιου διαλόγου για τη σεξουαλική παρενόχληση. «Είναι σαν μαγνήτης. Απλώς φιλάω. Ούτε καν περιμένω. Κι όταν είσαι σταρ, σ' αφήνουν να το κάνεις. Μπορείς να κάνεις οτιδήποτε... Βούτα τους το μουνί. Μπορείς να κάνεις οτιδήποτε».

Ήταν θεαματική η κατρακύλα. Ο Reince Priebus, επικεφαλής της Εθνικής Επιτροπής των Ρεπουμπλικανών, όταν τον κάλεσαν στη Νέα Υόρκη από την Ουάσινγκτον για επείγουσα συνεδρίαση στον Πύργο Trump, χασομέρησε κάμποσο στον σταθμό του τρένου διστάζοντας να πάει στη συνάντηση. Η ομάδα του Τραμπ έκανε δύο ώρες να τον μεταπείσει.

«Αδερφέ» είπε απελπισμένος ο Bannon, καλοπιάνοντας τον Priebus στο τηλέφωνο, «μπορεί να μην σε ξαναδώ ποτέ μετά το σημερινό, αλλά πρέπει να έρθεις στο κτίριο και να μπεις κυριλέ από την κεντρική είσοδο».

* * *

Το μόνο θετικό στοιχείο από την ατίμωση που υπέστη η Melania Trump με την ηχογραφημένη κουβεντούλα του Billy Bush ήταν ότι τώρα δεν υπήρχε περίπτωση ο σύζυγός της να γίνει Πρόεδρος. Ο γάμος του Ντόναλντ Τραμπ προκαλούσε απορία σχεδόν σε όλους γύρω του – ή, τουλάχιστον, σε όσους δεν διέθεταν ιδιωτικά αεροπλάνα και πολλές επαύλεις. Το ζεύγος δεν περνούσε πολύ χρόνο μαζί. Ενίοτε δεν είχαν επαφή για ημέρες ολόκληρες, αν και βρίσκονταν κι οι δυο στον Πύργο Trump. Η Melania δεν ήξερε πού πήγαινε ο άντρας της,

ούτε έδινε ιδιαίτερη σημασία – ο Τραμπ κυκλοφορούσε από το ένα σπίτι στο άλλο όπως θα κυκλοφορούσε από το ένα δωμάτιο στο άλλο. Εκτός από το ότι δεν ήξερε πού βρίσκεται ο άντρας της, ήξερε ελάχιστα για τη δουλειά του· δεν ενδιαφερόταν καν. Ήταν απόμακρος πατέρας για όλα του τα παιδιά κι ακόμα περισσότερο για το πέμπτο, τον Barron, τον γιο του με τη Melania. Στον τρίτο του γάμο, έλεγε στους φίλους του, είχε τελειοποιήσει την τέχνη: ζήτησε και άσε τους άλλους να ζήσουν – «κάνε τα δικά σου».

Ήταν περιβόητος γυναικάς, και στη διάρκεια της εκστρατείας έγινε ο πιο διάσημος κορτάκιας του κόσμου. Ενώ κανείς δεν θα έλεγε ποτέ ότι ο Τραμπ ήταν ευαίσθητος στο ζήτημα των γυναικών, είχε τις απόψεις του για το πώς να τα πηγαίνεις καλά μαζί τους – και σύμφωνα με μία θεωρία του, όσο περισσότερα χρόνια είναι μεγαλύτερος ο άνδρας από τη γυναίκα του, τόσο λιγότερο η νεότερη γυναίκα παίρνει προσωπικά τις απιστίες του.

Ωστόσο, η άποψη ότι επρόκειτο για γάμο χωρίς περιεχόμενο απείχε από την αλήθεια. Ο Τραμπ μιλούσε συχνά για τη Melania όταν δεν ήταν παρούσα. Θαύμαζε την ομορφιά της και την έφερνε σε δύσκολη θέση όταν το έλεγε ενώπιον τρίτων: την αποκαλούσε υπερήφανα –όχι ειρωνικά– «σύζυγο τρόπαιο». Κι ενώ δεν μοιραζόταν αρκετά τη ζωή του μαζί της, μοιραζόταν ευχαρίστως τα λάφυρα αυτής της ζωής. «Ευτυχισμένη γυναίκα σημαίνει ευτυχισμένη ζωή» έλεγε, επαναλαμβάνοντας μια κοινοτοπία πλουσίου ανδρός. Επιζητούσε την επιδοκιμασία της Melania (και όλων των γυναικών γύρω του, που είχαν αρκετή σύνεση για να του την παραχωρούν). Το 2014, όταν για πρώτη φορά σκέφτη-

κε σοβαρά να βάλει υποψηφιότητα για Πρόεδρος, η Melania ήταν από τους λίγους ανθρώπους που σκέφτονταν ότι ήταν πιθανό να κερδίσει. Η κόρη του η Ivanka το θεώρησε καλαμπούρι και στην αρχή κράτησε τις αποστάσεις της από την καμπάνια. Με την όχι πολύ κρυφή αντιπάθεια για τη μητριά της, η Ivanka έλεγε στους φίλους της: *Το μόνο που χρειάζεται να ξέρετε για τη Melania είναι ότι πιστεύει πως αν ο μπαμπάς βάλει υποψηφιότητα, θα κερδίσει.*

Ωστόσο, η προοπτική της εκλογής του συζύγου της ήταν τρομακτική για τη Melania. Η προεδρία θα κατέστρεφε την προστατευμένη της ζωή· η Melania δεν είχε σχέσεις με την ευρύτερη οικογένεια του Τραμπ και ήταν αφοσιωμένη στον γιο της. Μη βάζεις το κάρο μπροστά απ' το άλογο, έλεγε εύθυμα ο σύζυγός της, αν και φυσικά αφιέρωνε την κάθε ημέρα στην προεκλογική εκστρατεία, που κυριαρχούσε στις ειδήσεις. Έτσι, ο τρόμος και το μαρτύριό της γιγαντώθηκαν. Υπήρχε καταιγισμός ψιθύρων εναντίον της, με σκληρούς και χλευαστικούς υπαινιγμούς. Η καριέρα της στο μόντελινγκ είχε μπει στο μικροσκόπιο. Στη Σλοβενία, όπου μεγάλωσε, ένα κουτσομπολίστικο περιοδικό, το *Suzy*, δημοσίευσε τις φήμες που κυκλοφορούσαν για κείνη όταν ο Τραμπ πήρε το χρίσμα. Έπειτα, σαν πρόγευση όσων θα επακολουθούσαν, η *Daily Mail* αποκάλυψε την ιστορία σε όλο τον κόσμο. Η *New York Post* δημοσίευσε γυμνές φωτογραφίες της από την εποχή που ήταν μοντέλο· μια διαρροή για την οποία όλοι, εκτός από τη Melania, υπέθεσαν πως οφειλόταν στον ίδιο τον Τραμπ. Η Melania το πήρε βαριά και άρχισε να διαμαρτύρεται: Έτσι θα ήταν το μέλλον; Του είπε ότι δεν θα το άντεχε. Ο Τραμπ απάντησε με τον

τρόπο του –Θα κάνουμε μήνυση!– και ανέθεσε την υπόθεση σε δικηγόρους. Αλλά κι εκείνος φαινόταν ασυνήθιστα συντετριμμένος. Λίγο ακόμα, της είπε. Τον Νοέμβριο θα τέλειωναν όλα. Έδωσε στη γυναίκα του μια σοβαρή εγγύηση: δεν υπήρχε περίπτωση να κερδίσει. Ακόμα και για έναν χρονίως άπιστο σύζυγο, αυτή ήταν μια υπόσχεση που έδειχνε σίγουρος ότι θα κρατήσει.

* * *

Η προεκλογική εκστρατεία του Τραμπ, όχι και τόσο ανεπίγνωστα, αναπαρήγαγε τη σεναριακή ιδέα της ταινίας του Mel Brooks *Δύο τρελοί παραγωγοί*. Σ' αυτή την κλασική κωμωδία, οι μικροαπατεώνες και ηλίθιοι ήρωες, Max Bialystock και Leo Bloom, πουλούν πολύ πάνω από το 100% των δικαιωμάτων για την παράσταση που ανεβάζουν στο Μπρόντγουεϊ. Εφόσον δεν θα αποκαλυφθούν παρά μόνο αν η παράσταση έχει επιτυχία, κάνουν τα πάντα για να αποτύχει παταγωδώς. Ως εκ τούτου, φτιάχνουν μια παράσταση τόσο αλλόκοτη που γίνεται εντέλει επιτυχία, και οι ήρωές μας την πατάνε.¹⁸

Όσοι καταφέρνουν να είναι υποψήφιοι για την προεδρία –από ύβρη ή ναρκισσισμό ή από μια υπερφυσί-

18. Πρόκειται για την ταινία *The Producers* (1967) όπου ένας ξεπεσμένος παραγωγός του Μπρόντγουεϊ και ένας νευρωτικός λογιστής –ο πρώτος κυνηγάει επιχορηγήσεις από πλούσιες γριούλες, ο δεύτερος κατεβάζει ιδέες– διαπιστώνουν πως μπορείς να βγάλεις περισσότερα χρήματα με μια αποτυχία παρά με μια επιτυχία, κι έτσι επιλέγουν το χειρότερο έργο («Άνοιξη για τον Χίτλερ») και τον χειρότερο σκηνοθέτη για να εξασφαλίσουν την αποτυχία. Πλην, όμως, αντιθέτως, γνωρίζουν μεγάλη επιτυχία. (Σ.τ.Μ.)

κή αίσθηση για το πεπρωμένο τους– έχουν αφιερώσει πιθανότατα την καριέρα τους, αν όχι τη ζωή τους ολόκληρη, ήδη από την εφηβεία, στην προετοιμασία τους για τον ρόλο. Έχουν αναδειχθεί από την κλίμακα των αιρετών αξιωμάτων· έχουν φροντίσει τη δημόσια εικόνα τους· έχουν δικτυωθεί μανιωδώς – η επιτυχία στην πολιτική εξαρτάται εν πολλοίς από το ποιους συμμάχους έχεις. Κοντολογίς, έχουν πασχίσει. (Ακόμα και ο αδιάφορος Τζορτζ Μπους στηρίχτηκε στα φιλαράκια του πατέρα του που πάσχισαν για λογαριασμό του.) Και προσπαθούν να μην αφήνουν πίσω τους σκιές και βρομιές· ή, τουλάχιστον, φροντίζουν επιμελώς να τις καλύψουν.

Ο υπολογισμός του Τραμπ ήταν συνειδητοποιημένα διαφορετικός. Ο υποψήφιος και τα πρωτοπαλικάρά του πίστεψαν ότι θα μπορούσαν να καρπωθούν όλα τα πλεονεκτήματα του *παρ' ολίγον* Προέδρου χωρίς να αναγκαστούν να τροποποιήσουν τον τρόπο συμπεριφοράς τους ή τη βασική κοσμοθεωρία τους: Δεν χρειάζεται να είμαστε κάτι άλλο από αυτό που είμαστε· ποιος ο λόγος να κάνουμε τον κόπο; Αφού δεν θα κερδίσουμε...

Πολλοί υποψήφιοι για την προεδρία ανήγαγαν σε πλεονέκτημα το να είναι αυτσαίντερ στην Ουάσινγκτον. Στην πράξη, βέβαια, κάτι τέτοιο ισχύει κυρίως για τους κυβερνήτες των Πολιτειών παρά για τους γερουσιαστές (υπό την έννοια ότι ευκολότερο είναι να αναδειχτεί αυτσαίντερ στο τοπικό επίπεδο των Πολιτειών παρά στο ομοσπονδιακό). Πάντως, κάθε σοβαρός υποψήφιος, άνδρας ή γυναίκα, όσο κι αν κακολογεί την Ουάσινγκτον, βασίζεται στον στενό κύκλο της για συμβουλές και στήριξη. Αλλά στην περίπτωση του Τραμπ, σχεδόν κανείς

στον κύκλο του δεν είχε ασχοληθεί ποτέ επαγγελματικά με την πολιτική σε εθνικό επίπεδο· οι πιο στενοί του σύμβουλοι δεν είχαν ασχοληθεί καν έστω απλώς με την πολιτική. Σε όλη τη ζωή του, ο Τραμπ είχε λίγους φίλους, αλλά όταν ξεκίνησε την προεκλογική εκστρατεία του δεν είχε σχεδόν κανένα φίλο στην πολιτική. Μόνο δύο ήταν οι πολιτικοί στο περιβάλλον του: ο Rudy Giuliani και ο Chris Christie,¹⁹ αμφότεροι ιδιόρρυθμοι και απομονωμένοι. Το να πεις ότι ο Τραμπ δεν ήξερε τίποτα –τίποτα απολύτως– για τα βασικά πνευματικά θέματα της δουλειάς ενός πολιτικού ήταν ένα σχήμα λιτότητας που καταντούσε κωμικό. Στην αρχή της εκστρατείας, σε μια σκηνή αντάξια των Δύο τρελών παραγωγών, ο Sam Nunberg αποπειράθηκε να εξηγήσει στον υποψήφιο το Σύνταγμα: «Έφτασα μέχρι την Τέταρτη Τροπολογία πριν κατεβάσει με το δάχτυλο το κάτω χέιλος και αρχίσει να στρέφει το βλέμμα στον ουρανό».

Σχεδόν όλοι στην ομάδα του Τραμπ είχαν ιστορικό με μπερδέματα και καβγάδες που μπορούσαν να βλάψουν τον Πρόεδρο ή το προσωπικό του. Ο Mike Flynn, μελλοντικός σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας, που έγινε το εναρκτήριο νούμερο του Τραμπ στις προεκλογικές συγκεντρώσεις, παραπονιόταν ανέκαθεν για τη CIA και την ανικανότητα των Αμερικανών κατασκόπων. Κάποια στιγμή τον ενημέρωσαν οι φίλοι του ότι δεν ήταν καλή ιδέα να πάρει σαράντα πέντε χιλιάδες δο-

19. Rudy Giuliani (γενν. 1944): Πρώην δήμαρχος της Νέας Υόρκης (1994-2001)· Ρεπουμπλικανός και υποστηρικτής του Ντόναλντ Τραμπ. Chris Christie (γενν. 1962): Μέχρι τη 16η Ιανουαρίου 2018 ήταν κυβερνήτης του Νιου Τζέρζυ· το 2016 η δημοτικότητά του στην πολιτεία κυμαινόταν γύρω στο 26%. (Σ.τ.Μ.)

λάρια από τους Ρώσους για να κάνει μια δημόσια ομιλία. «Πρόβλημα θα ήταν μόνο αν κερδίζαμε» τους διαβεβαίωσε, υπονοώντας ότι δεν θα ήταν ποτέ πρόβλημα. Ο δε Paul Manafort –διεθνής λομπίστας και πολιτικό εκτελεστικό στέλεχος, στον οποίο ο Τραμπ ανέθεσε την εκστρατεία του όταν απέλυσε τον Lewandowski–, συμφώνησε να μην αμειφθεί, ενισχύοντας τα ερωτήματα περί ανταλλαγμάτων. Ο Manafort είχε περάσει τριάντα χρόνια αντιπροσωπεύοντας δικτάτορες και διεφθαρμένους δυνάστες, συσσωρεύοντας εκατομμύρια δολάρια με κινήσεις χρημάτων που είχαν κινήσει την προσοχή των αμερικανικών διωκτικών αρχών. Επιπλέον, όταν αναμείχθηκε στην εκστρατεία, τον καταδίωκε, παρακολουθώντας κάθε οικονομικό του βήμα, ο Ρώσος δισεκατομμυριούχος Oleg Deripaska,²⁰ που ισχυριζόταν ότι του είχε κλέψει δεκαεπτά εκατομμύρια σε απάτη με ακίνητα. Ο Ρώσος ολιγάρχης είχε ορκιστεί να τον εκδικηθεί με αίμα.

Για προφανείς λόγους, ουδείς Πρόεδρος πριν από τον Τραμπ, και γενικά λιγοστοί πολιτικοί, έχουν προέλθει από τον χώρο των κτηματομεσιτικών επιχειρήσεων, δηλαδή από μια αγορά βασισμένη σε δάνεια, εκτεθειμένη σε συχνές διακυμάνσεις, εξαρτημένη εν πολλοίς από την εύνοια της κυβέρνησης, και προπάντων επιρρεπή στο ξέπλυμα χρήματος. Ο γαμπρός του Τραμπ Jared Kushner, ο πατέρας του Jared, ο Charles Kushner, οι γιοι του Τραμπ Don Jr. και Eric, η κόρη του Ivanka, όπως και ο ίδιος ο Τραμπ, στήριξαν τις επιχειρήσεις

20. Oleg Deripaska (γενν. 1968): Πριν από τη χρηματιστηριακή κρίση ήταν ο πλουσιότερος άνθρωπος στη Ρωσία. Ο Paul Manafort υπήρξε σύμβουλος του από το 2005 μέχρι το 2009. (Σ.τ.Μ.)

τους σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό μέσω συναλλαγών με μετρητά – και με χρήμα χωρίς ξεκάθαρη προέλευση. Ο Charles Kushner, με τις κτηματομεσιτικές επιχειρήσεις του οποίου συνεργαζόταν ο γαμπρός και βασικός σύμβουλος του Τραμπ, είχε ήδη φυλακιστεί για φοροδιαφυγή, επηρεασμό μαρτύρων και παράνομες δωρεές.

Οι σύγχρονοι πολιτικοί και το προσωπικό τους διεξάγουν οι ίδιοι την έρευνα που περιμένουν ότι θα κάνει η αντιπολίτευση για εκείνους. Αν η ομάδα του Τραμπ είχε εξετάσει τον υποψήφιό της, θα είχε λογικά συμπεράνει ότι ένας έλεγχος στα ζητήματα της δεοντολογίας θα ήταν πολύ επικίνδυνος. Αλλά ο Τραμπ δεν έκανε την παραμικρή προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση. Ο Roger Stone, πολιτικός σύμβουλος του Τραμπ για μεγάλο χρονικό διάστημα, εξήγησε στον Steve Bannon ότι ο ψυχισμός του Τραμπ δεν του επέτρεπε να δει τον εαυτό του και να τον εξετάσει. Ούτε άντεχε να ξέρει ότι κάποιος άλλος θα σκάλιζε τον βίο και την πολιτεία του, και συνεπώς θα μπορούσε να τον εκθέσει. Ο Τραμπ όχι μόνο αγνόησε τα πιθανά προβλήματα που θα προέκυπταν από τις επιχειρηματικές του δοσοληψίες και τα ακίνητά του, αλλά επιπλέον αρνήθηκε με θρασύτητα να δώσει στη δημοσιότητα τα εκκαθαριστικά του. Εξάλλου, και πάλι, γιατί να το κάνει; Αφού δεν επρόκειτο να κερδίσει...

Εξυπακούεται ότι ο Τραμπ αρνήθηκε να αφιερώσει χρόνο για τα ζητήματα που ενδεχομένως θα προέκυπταν κατά τη μεταβατική περίοδο, δηλαδή από τις εκλογές της 8ης Νοεμβρίου μέχρι την ανάληψη των προεδρικών καθηκόντων, στις 20 Ιανουαρίου, λέγοντας ότι θα ήταν «γρουσουζιά» – στην πραγματικότητα, όμως,

εννοώντας ότι το θεωρούσε χάσιμο χρόνου. Ούτε μπορούσε να σκεφτεί το πρόβλημα του ασύμβατου μεταξύ προεδρικού αξιώματος και πολλών από τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες.

Δεν επρόκειτο να κερδίσει! Ή: η ήττα θα ήταν νίκη. Ο Τραμπ θα γινόταν ο πιο διάσημος άνθρωπος του πλανήτη ένας μάρτυρας εξαιτίας της διεφθαρμένης Hillary Clinton. Η κόρη του Ivanka και ο γαμπρός του Jared θα μεταμορφώνονταν από άσημα πλουσιόπαιδα σε διεθνείς διασημότητες με brand name το όνομά τους. Ο Steve Bannon θα γινόταν ο de facto επικεφαλής του Tea Party, η Kellyanne Conway σταρ τηλεοπτικών ειδήσεων, ο Reince Priebus και η Katie Walsh θα επέστρεφαν στο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα τους. Η Melania θα μπορούσε να αφοσιωθεί στα φιλανθρωπικά της γεύματα. Αυτή θα ήταν η χωρίς μπλεξίματα έκβαση που περίμεναν την 8η Νοεμβρίου του 2016. Μια ήττα, καλή για όλους.

Λίγο μετά τις οκτώ εκείνο το βράδυ, όταν επιβεβαιώθηκε το αναπάντεχο γεγονός ότι ο Τραμπ κέρδιζε έδαφος, ο Don Jr. είπε σ' έναν φίλο του ότι ο πατέρας του, ή DJT, όπως τον αποκαλούσε, έμοιαζε λες και είχε δει φάντασμα. Η Melania, απέναντι στην οποία είχε επισήμως δεσμευτεί, έκλαιγε από τα νεύρα της. Μέσα σε μία ώρα και κάτι, ο Steve Bannon είδε, όχι χωρίς να το διασκεδάζει, τον άναυδο Τραμπ να μεταμορφώνεται σ' έναν δύσπιστο Τραμπ κι έπειτα σ' έναν τρομοκρατημένο Τραμπ. Αλλά έμελλε να έρθει η τελική μεταμόρφωση: αίφνης, ο Ντόναλντ Τραμπ πίστεψε ότι όχι μόνο άξιζε να γίνει Πρόεδρος αλλά και ότι ήταν απολύτως ικανός.